

Arhitekt Petar Pekota

Dipl. ing. arh. Stanko Piplović

projektant Split

Izvoran znanstveni rad

Klasicizam, novi likovni izraz na prijelazu iz 18. u 19. stoljeće koji je proklamirao antiku kao najveći uzor, u graditeljstvu Dalmacije samo je epizodna pojava. Ostavio je vrlo malo tragova u ovim krajevima. Razloge takvom stanju trebalo bi tražiti u općem zaostajanju i skućenim prilikama proizašlih iz statusa Dalmacije kao periferne regije velikih državnih tvorevina Venecije, Francuske i konačno Austrije. S tog gledišta najzanimljiviji je Zadar, u kojemu su kao glavnom gradu pokrajine, suvremena strujanja u Evropi našla najviše odraza. Ovoj sredini pripadao je i arhitekt Petar Tomaso Pekota.

O životu, radu Pekote i njemu kao ličnosti nema mnogo podataka¹. Rođen je 14. srpnja 1789. godine vjerovatno u Zadru, u vrijeme kad je stara Mletačka Republika, pod kojom je bila i Dalmacija, životareći bez nade za ozdravljenjem, brojila svoje posljednje godine. Napoleonova sjena nadvila se nad Evropom krčeći put novom vremenu. Aristokratska Venecija je tiho izdahнула u pandžama francuskog orla. Za Dalmaciju su nastale, barem na kratko vrijeme, druge prilike pune promjena i dinamike koje njezin stoljećima sputavan duh nije mogao slijediti. Mladi Pekota, vrlo nadaren, s izvanrednim uspjehom je završio gimnaziju. I odmah se 1808. godine uk-

Autor iznosi podatke o životu i radu arhitekta Petra Pekote iz prve polovice 19. stoljeća. Školovao se je na Liceju u Zadru u doba francuske uprave Dalmacijom gdje mu je predavao arhitekt Basilio Mazzoli poznati pobornik klasicizma. Pekota se već tada istakao radinošću i sposobnošću. Kasnije je čitav svoj radni vijek služio u pokrajinskoj Direkciji javnih radova u Zadru. Već u početku je bio angažiran na važnim zadacima pa je uz ostalo 1815. godine podigao privremeni lazaret u Makarskoj kada je prodrla kuga iz Bosne. Zatim je kao okružni inženjer organizirao i rukovodio izvedbom i popravcima mnogih građevina potrebnih novom ustrojstvu pokrajinske administracije, crkvenoj organizaciji, sudstvu, školstvu, zdravstvu, poštanskoj službi, pomorstvu, a naročito cestovnom prometu. Poseban mu je doprinos što je dopunio postojeću dosta lošu mrežu puteva u srednjoj Dalmaciji.

ljučio kao pripravnik u dalmatinski inženjerski korpus kojeg je osnovao generalni providur Vicko Dandolo sa svrhom poboljšanja hidrotehničkih i prometnih prilika. Sretna je okolnost bila što je na čelu tog tehničkog korpusa bio naš istaknuti matematičar i inženjer Franjo Zavoreo². On je ubrzo uvidio Pekotine sposobnosti. Cijeneći njegovu neumornu privrženost učenju i ljubavi prema radu, pomogao mu je savjetom i poukom da proširi i učvrsti stručno znanje.

Čim se zaposlio Pekota se istovremeno upisao na Licej koji je Dandolovom zaslugom otvoren u Zadru 1806. godine. Između ostalih tu je postojao studij crtanja i arhitekture, a vodio ga je arhitekt Basilio Mazzoli veliki pobornik klasicizma³. Njega je na molbu Dandola poslao iz Rima kipar Antonio Canova. Za profesora je imenovan 26. rujna 1807. uz godišnju plaću od 1934,15 franaka. Njemu, kao i ostalim nastavnicima koji su došli iz Italije, vlada je

¹ Tiskara Battara u Zadru izdala je 1847. brošuru Z. S. *Biografia di Pier Tomaso Pecota zaratino, Aggiunto all' I. R. Direzione delle pubbliche costruzioni, e versi sulla sua tomba.* (Vidi Giuseppe Valentinelli: *Bibliografia della Dalmazia e del Montenegro. Zagreb 1855, str. 104.*) Nažalost ovu za naš predmet važnu publikaciju, nemaju biblioteke u Zadru, Splitu, Dubrovniku ni u Zagrebu gdje sam je tražio. Neki osnovni podaci nalaze se u nekrologu koji je pod naslovom *Necrologia* objavio S. Z., u listu *Gazzetta di Zara* od 7. siječnja 1847.

² Zavoreo je rodom iz Šibenika. U vrijeme mletačke vladavine bio je inženjerski kapetan. Bavio se je kartografijom i izradio kartu Dalmacije, čije je prvo izdanje tiskano 1787. godine. Padom Venecije 1797. prešao je u službu Austrije. Opskrbljen velikim tehničkim znanjem i usto vrlo aktivan ubrzo je postao direktor javnih radova. Osim toga što je stekao velike zasluge za probijanje cesta, bavio se i drugim inženjerskim poslovima kao rekonstrukcijom mosta u Trogiru te projektima za isušivanje baruština u dolinama Krke i Cetine. S područja arhitekture radio je na obnovi vladine palače u Zadru, Lazareta u Splitu i zaštiti skladišta baruta od groma. U doba francuske uprave bavio se problemom osiguranja zadarske luke i sanacijom lukobrana. Napisao je knjigu *Memoria statistica sulla Dalmazia*, koja je tiskana u Veneciji 1821. godine (Paul Pisani: *La Dalmatie de 1797 à 1815. Paris 1893, str. 90-91.* Simeone Glubich: *Dizionario biografico degli uomini illustri della Dalmazia. Beč 1856, str. 320.*)

osigurala namješteni stan⁴. Dandolo je također naredio da se stara zgrada samostana sv. Krševana uredi za nastavu. Zavoreo je napravio projekt i radovi otpočeli odmah čim je završila školska godina 1806–1807, ali predračunska suma nije bila dovoljna za stvarne potrebe pa je vlada povjerila zadatak Mazzoliju, koji je tokom iduće školske godine izradio nov nacrt. Međutim ni on nije ostvaren.

Među studentima na Liceju, za vrijeme njegovog kratkog postojanja, bio je i Vicko Andrić koji se kasnije istakao kao konzervator spomenika zadarskog i splitskog okružja. Dana 21. kolovoza 1808. godine priređena je svečanost na kojoj su podijeljene nagrade onim mladićima koji su se istakli na ispitima krajem školske godine. U velikoj dvorani Liceja okupili su se tom prigodom predstavnici civilnih i vojnih vlasti te mnogobrojne ugledne osobe i profesori. Vicecenzor studija Rafael Zelli, profesor filozofije, izvjestio je o održanim ispitima, zatim je Luigi Armellini, profesor elokvencije i opće povjesti, održao prigodan govor, a na kraju Dandolo osobno podijelio nagrade⁵. Među nagrađenima su bili studenti crtanja i arhitekture Zadrani Petar Pekota čiji je uspjeh ocijenjen kao »izvrstan« i Antun Giuppani s ocjenom »približio se je«.⁶ Pekota se toliko isticao na studiju da je u odsutnosti profesora Mazzolija, koji je bio pozvan u Rim radi rješavanja nekih umjetničkih pitanja, on smatran sposobnim da ga zamjenjuje na katedri matematike i crtanja. Ta zamjena mu je donijela akademski stupanj inženjera arhitekture.

Nakon poraza Francuza odlukom Bečkog kongresa 1815. godine Dalmacija je ponovno dodijeljena Austriji. Tada je planirana gradnja mnogih javnih zgrada za potrebe reorganizirane uprave, sudstva, školstva i zdravstva. Međutim raskorak između tih zahtjeva i skromnih mogućnosti Dalmacije bili su uzrokom da su mnogi projekti ostali samo na papiru. U to vrijeme Pekota je namješten u pokrajinskoj upravi i već je u prvim godinama angažiran na važnim zadacima. Stanovao je tada u Zadru na Piazza della marina kućni broj 81.

U proljeće 1815. godine prodrla je iz Bosne kuga i zahvatila Makarsku s okolicom. Uza sve poduzete mjere pošast se nije mogla obuzdati, pa je sanitarna komisija predložila da se preživjeli stanovnici iz grada presele na čist zrak u dolinu Baške Vode. U tu svrhu dalmatinska vlada je poslala četrdesetak drvodjelaca i drugih obrtnika koji su pod rukovodstvom Pekote podigli drveno zdanje u obliku lazareta s dvije stotine nastamba. Tu su bili smješteni gotovo svi stanovnici Makarske, pa je bolest brzo

svladana⁷. Taj građevinski podhvat bio je dosta složen, opsežan i po život opasan. Na radovima je Pekota bio angažiran skoro godinu dana. Sve ukazuje na to da je bio sposoban stručnjak i organizator.

Pekota je u isto vrijeme, a po nalogu i uputama generalmajora Danese, generalnog komesara zdravstva, projektirao i izveo privremeni lazaret u Makarskoj, koji je trebao služiti za raskušivanje zaražene robe. Lazaret je zauzimao veliki prostor u polju sjeverno od stjenovitog poluotoka Sv. Petar koji sa zapadne strane zatvara luku Makarske. Sa zapada je bio ograničen morskom uvalom Donja luka, a s istoka brežuljkom Garma i potokom od kojeg se dalje prostiralo naselje. Sa sjeverne strane prema kopnu prostor je odijeljen vojnom linijom s jakim stražama. Izvan ograđenog prostora uz potok bio je vojnički logor s posebnim stanom kapetana komandanta linije okruženja. Osnovne objekte sačinjavale su tri velike barake poredane u nizu i odvojene u poseban prostor drvenom ogradom. Nalazile su se u središnjem dijelu lazareta jugozapadno od brežuljka, a bile su neposredno osigurane dvjema stražarnicama. Nešto južnije uz more bilo je nekoliko privatnih stambenih zgrada i skladišta koje su sada pretvorene u depozite ili korištene u druge potrebne svrhe. U blizini je bio ribnjak vlasništvo porodice Ivanišević, koji je sada služio kao bazen za namakanje robe, a do njega vrt sa strelom. On je ograđen, pa se tu sušila roba nakon namakanja i pripremla za oluživanje. Unutar prostora lazareta bila su i dva posebna groblja, manje na sjeveru i veće na prevlaci poluotoka Sv. Petar. S istočne strane uz more bio je ulaz u lazaret. Tu je između obale i brežuljka podignuta dvostruka daščana ograda koja je izolirala lazaret od grada, a u blizini u postojećim zgradama smještena je straža i komisija koja je kontrolirala raskušivanje.

U to vrijeme se osnivaju i organiziraju centralne pokrajinske ustanove u Zadru. Tako je 1819. godine formirana Direkcija civilnog inženjerstva. Za njezina prvog privremenog direktora postavljen je Pavao Hatzinger, ali je bio sam, jer ostali personal te godine još nije bio imenovan⁸. Idućih godina ustanova se postupno razvija. Mijenja naziv u Direkcija za civilne gradnje. U njoj je tada bilo dvanaest zaposlenih. Osnovu su sačinjavali inženjeri arhitekture P. Pekota i V. Andrić. Zatim su bila još dva učenika crtača, dva crtača dnevničara i skladištar. Uz njih su i četiri okružna inženjera koji su vodili poslove u okružjima Zadar, Split, Dubrovnik i Kotor. Međutim sva

³ Stanko Piplović: *Djelovanje arhitekta B. Mazzolija u Dalmaciji*. Peristil 20, Zagreb 1977, Stanko Piplović: *Još nešto o radu Mazzolija u Dalmaciji*. Peristil 24, Zagreb 1981,

⁴ Tullio Erber: *Storia del Ginnasio Superiore di Stato in Zara*. Zadar 1905, str. 81.

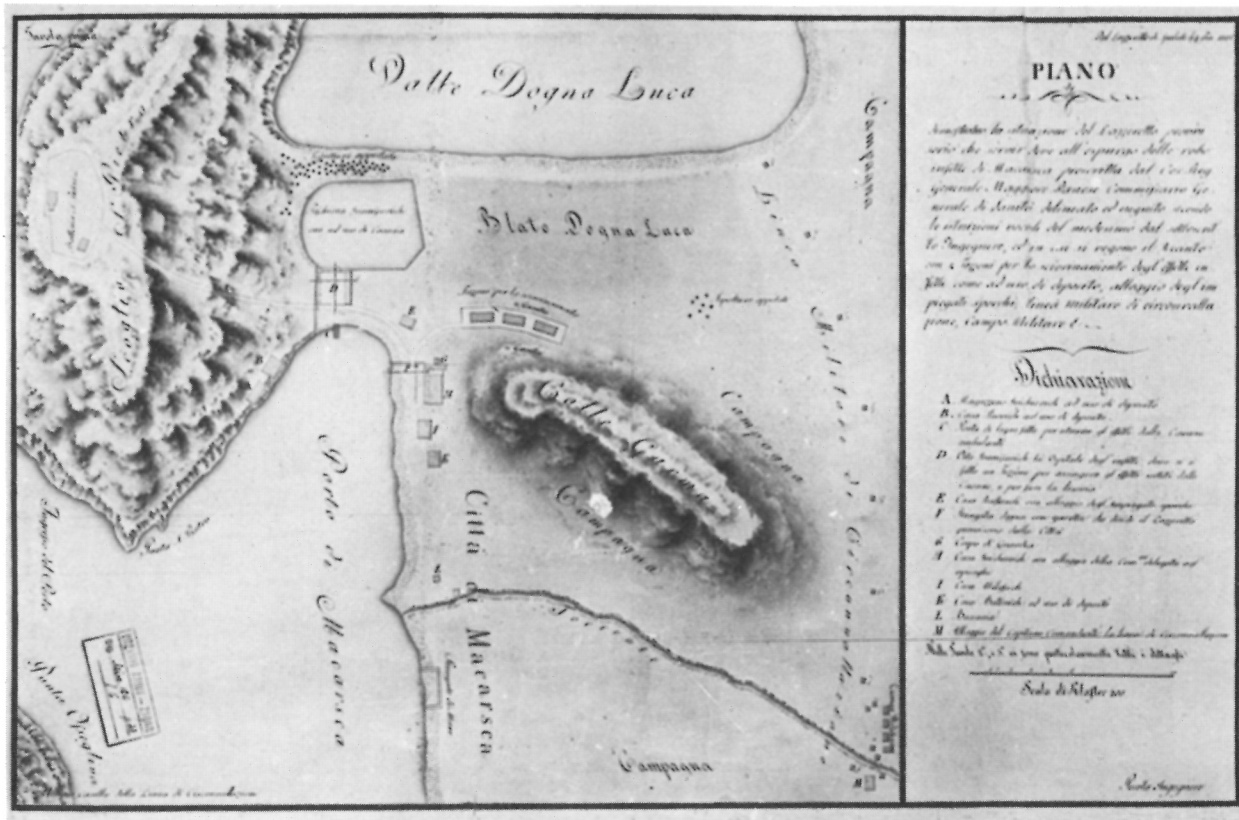
⁵ Istruzione pubblica. Reggio Dalmata, Zadar 26. VIII. 1808. str. 273. Reggio Dalmata, 9. IX 1808, str. 295.

⁶ Inženjer arhitekture Julie Antun Giuppani bio je dugo vremena učitelj crtanja u višoj osnovnoj školi, a pored toga od 1845. godine i profesor crtanja na gimnaziji u Zadru. Vršio je funkciju konzula Rima u Zadru. Odlikovan je zlatnom medaljom časti.

⁷ Dr. A. A. Frari: *Della peste e della amministrazione sanitaria*. Venezia 1840, str. 777-779. Dr. Luigi Cesare Pavissich: *Memoria storica sulla peste di Macarsca del 1815*. Vienna 1851, str. 39. Franjo Glavina: *Povijest zdravstvene kulture Makarske i njenog primorja*. Gradnja i prilozi za povijest Dalmacije, sv. 10, Split 1980.

⁸ Almanacco provinciale della Dalmazia. Zadar 1819, str. 119.

⁹ Podaci o Direkciji i stručnjacima koji su radili u njoj uzeti su iz službenih vladinih godišnjaka koji su tada pod sličnim naslovima tiskani u Zadru, i to: *Almanacco provinciale della Dalmazia 1818-19*. i *1822-23*, *Schematismo provinciale della Dalmazia 1824-28*, *Almanacco della Dalmazia 1830-38*, *Schematismo dell'imperial regio governo della Dalmazia 1840-43*, *Manuale provinciale della Dalmazia 1844-48*.

Plan privremenog lazareta u Makarskoj koji je projektirao i izveo inženjer P. Pekota. Taj lazaret se nalazio sjeverno od poluotoka Sv. Petar i u njemu su izgrađene barake za prostiranje i skladištenje zaražene robe te ostali potrebni objekti za raskušivanje i osiguranje (Historijski arhiv Zadar, sign. Misc. 186 poz. 23, datum na planu 4. studenoga 1815)

ta mjesta tada su samo privremeno popunjena, a bilo ih je i slobodnih. Direktor je još neko vrijeme bio Hatzinger da bi ga 1824. godini zamijenio Luigi Antonio de Romano⁹.

Godine 1828. izvršena je reorganizacija ustanove i ona dobiva novi naziv Direkcija javnih radova, izmijenjena je struktura i broj zaposlenih. Uveden je stručnjak za cisterne i osoblje za održavanje cesta, a iz njezina sastava su isključeni okružni inženjeri koji su ušli u sklop okružnih kapetanata. Petar Pekota je 1833. godine postavljen za prvog okružnog inženjera u Zadru na mjesto koje je dotad stalno bilo upražnjeno. Teritorij na kojemu se protezala nadležnost Pekote kao okružnog inženjera obuhvaćao je

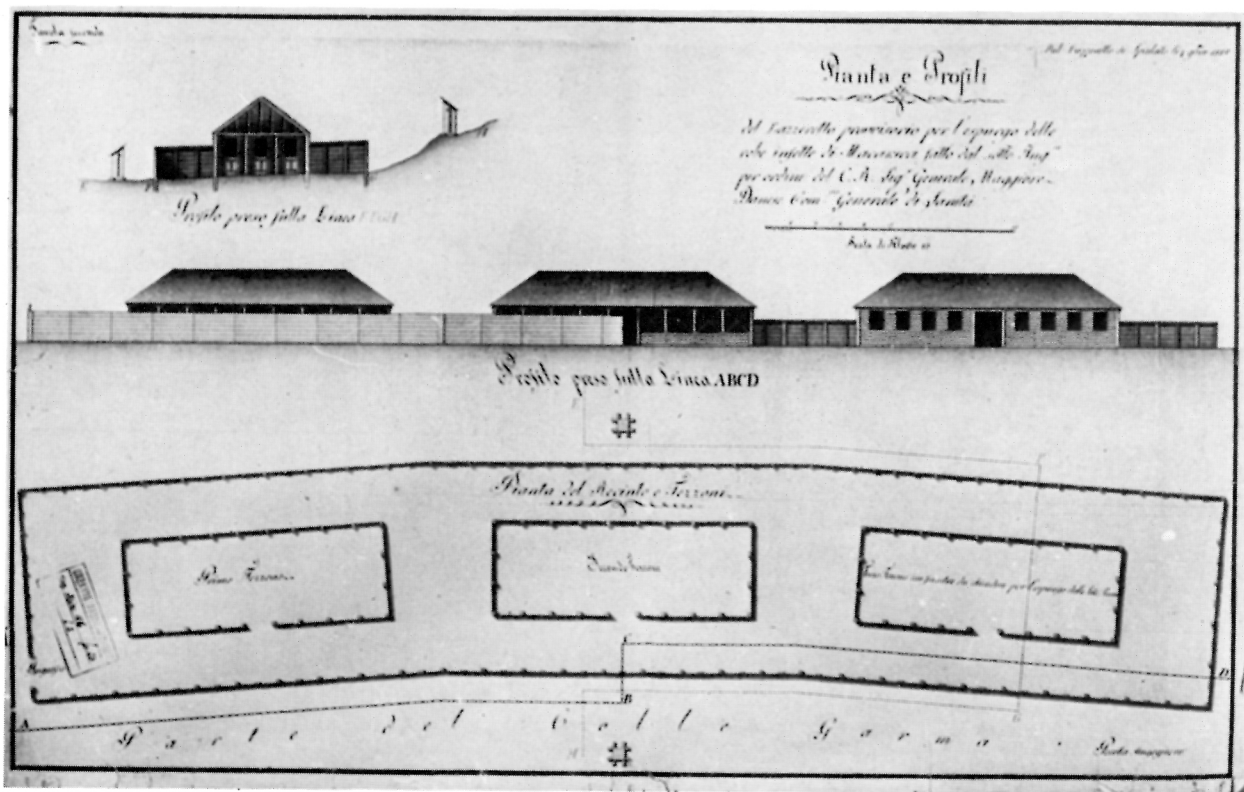
kotare Zadar, Šibenik, Knin, Drniš, Obrovac, Pag i Skradin s 15 općina. Zauzimao je 36 posto ukupne površine Dalmacije i na njemu je živjelo 136.000 stanovnika¹⁰. Na toj dužnosti Pekota je ostao više od deset godina u početku kao privremeni, a kasnije kao stalni inženjer. Za to vrijeme u Zadarskom okružju su izvedeni i popravljani mnogi javni objekti. Treba u prvom redu prikazati jedan rad za kojeg se sigurno zna da je Pekota u njemu osobno sudjelovao. Naime u periodu 1833–35. godine dvojica venecijanskih majstora Giacomo Pasini i Giovanni Zanetti izveli su radove na obnovi unutrašnjosti crkve samostana sv. Marije u Zadru. Najprije je bio izmijenjen kameni pod. Nabavku i dopremu ploča iz Verone kontrolirao je Juraj Plančić¹¹. Zatim su slijedili drugi, ugovorom nepredviđeni radovi: popravci vijenaca, izrada baza stupova, otklesavanje ornamenata kapitela, zazidivanje prozora i slično. Ovo je bio početak radova na potpunoj izmjeni postojećeg dekora klasicističkim, koji su bili izvedeni u narednim godinama. Pekota je vršio nadzor nad izvedenim radovima kao i konačni obračun, o čemu su sačuvani originalni dokumenti¹².

¹⁰ *Almanacco della Dalmazia, Zadar 1838, str. 262-264.* Podaci su dani na osnovu anagrafa za 1837. godionu.

¹¹ Juraj Plančić svjetovni svećenik, doktorirao je filozofiju i teologiju. Bio je neko vrijeme župnik, a od 1819. inspektor za organizaciju i referent Komisije za upravljanje osnovnim školama u Dalmaciji. (*Almanacco... 1819, str. 123*) U vrijeme kada su izvođeni ovi radovi Plančić je bio generalni inspektor osnovnih škola u Veneciji.

¹² Ivo Petricoli: *Umjetnička baština samostana sv. Marije u Zadru. Radovi instituta JAZU 13-14, Zadar 1967, str. 81.* Stanko Piplović: *Radovi na obnovi crkve sv. Marije u Zadru 1833-35. godine. Zadarska revija, Zadar 1978, broj 1.*

¹³ *Zadarski list Gazzetta di Zara* u svom službenom dodatku *Foglio ufficiale d'annunci*, objavljivao je uz ostalo oglase Okružnog kapetanata u Zadru o licitacijama javnih radova iz kojih se može približno pratiti tok i vrijednost građevinskih radova koji su izvođeni.

Poprečni presjek, pogled i osnova dijela privremenog lazareta u Makarskoj. Sastoji se od tri zdanja, i to dvije nastrešnice koje umjesto zidova imaju samo drvene rešetke za osiguranje, dok je treći baraka s prozorima da se može zatvoriti i u njoj su se pohranjivali predmeti od svile i tkanine. Čitav prostor je oko ograđen visokim drvenim plotom i čuvan od dvaju stražara. Ulaz u dvorište je s uže lijeve strane

Među poslovima koje su obavljali okružni kapetanati spadalo je provođenje licitacija za iznajmljivanje i prodaju državnih dobara, nabava namještaja i opreme te ustupanje radova na objektima. U 1833. godini, kad je Pekota stupio na dužnost okružnog inženjera, javnih je radova u zadarskom okružju bilo malo¹³.

Već u 1834. ima ih znatno više. Tako je provedeno nadmetanje za poduzimanje radova na popravku župne crkve u selu Privlaka, popravku i produženju obale u zadarskoj luci, popravku i proširenju kuće kapelana u Kolanima na otoku Pagu, adaptaciji jednog dijela prostorija Quartieroni u Drnišu za potrebe ureda preture i smještaj pretora, za dobavu namještaja novoorganiziranim poštanskim uredima u Dalmaciji, popravku crkve i župne kuće u Islamu Latinskom, popravku i nabavi namještaja za crkvu u Obrovcu. Predračunska vrijednost za sve te

radove iznosila je oko 18.000 forinta, od čega je najviše otpalo na zadarsku luku¹⁴.

Iduće godine broj objekata se još povećao, ali je njihova ukupna predračunka vrijednost bila nešto manja i iznosila je oko 13.000 forinta¹⁵. U samom Zadru adaptirana je civilna bolnica, izgrađeno skladište za ogrjevno drvo u Rajskej ulici, popravljena državna kuća na broju 29, uređena prostorija u prizemlju vladine palače za kancelariju Arhiva mapa, izvedeni radovi na kriminalističkom zatvoru ispod zgrade zvane Quartieroni. U Skradinu je izgrađena nastrešnica na lijevoj obali Krke na pristaništu putnika i popravljena državna kuća koja je služila za ured i stan pretora. Izvršeni su popravci župnih crkava u Silbi, Radošincima kod Benkovca, Vrgadi i Pakoštanima. I konačno su izgrađene nove župne kuće u Jasenicama i Selini u sudskom distriktu Obrovac¹⁶.

¹⁴ Avviso. Gazzetta di Zara 1834, broj 46, 57, 70. i 97.

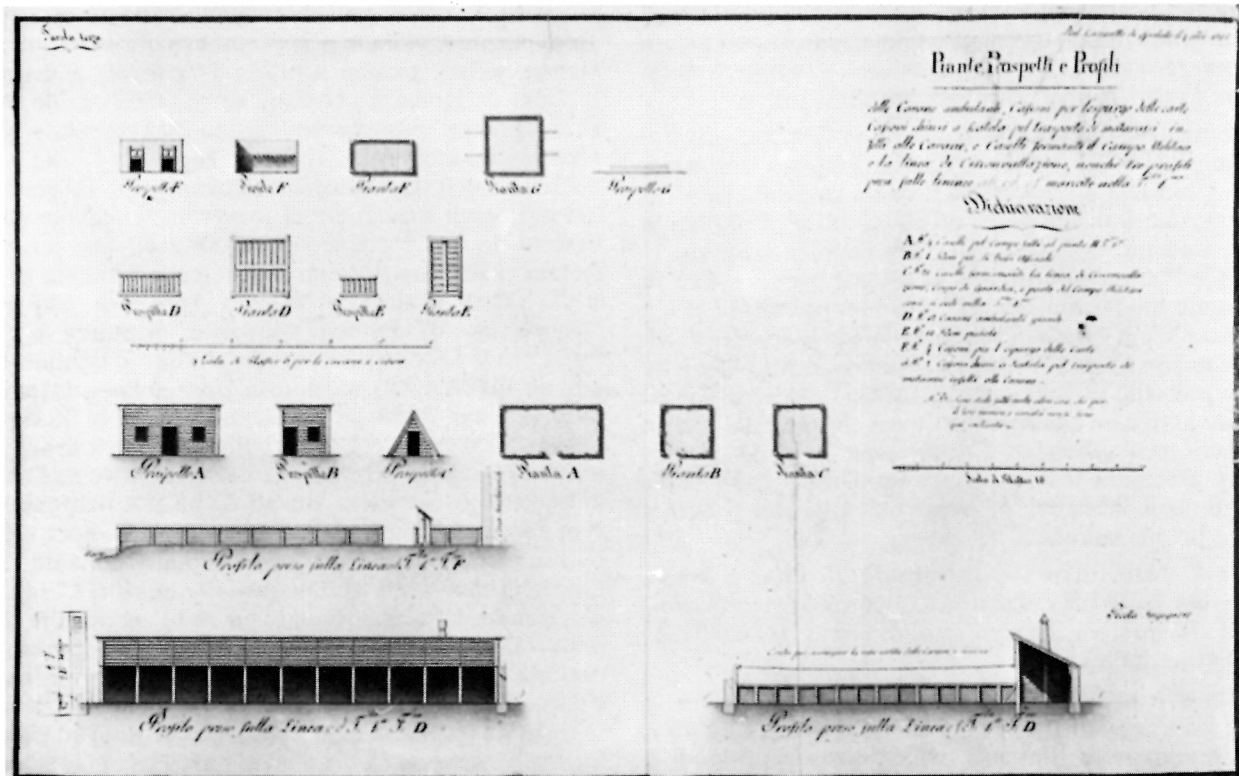
¹⁵ U to vrijeme došlo je do personalnih promjena u Direkciji javnih radova. Prestankom službe Girgia Frasta, 1833. ostalo je slobodno mjesto direktora. Zbog toga je dalmatinska vlada odmah raspisala natječaj za to mjesto uz godišnju plaću od 1500 forinta. Međutim tek 1835. mjesto je popunjeno. Na njega je došao V. Presani dotadašnji pristav. Za novog pristava uz godišnju plaću od 1200 forinta postavljen je Franjo Bartsch.

¹⁶ Avviso. Gazzetta di Zara 1835, broj 1, 23, 25, 42, 61, 73, 75, 76, 78, 85, 86, 90. i 98. Foglio ufficiale d'anunzii.

¹⁷ Avviso. Gazzetta di Zara 1836, broj 25, 31, 46, 48, 49, 52, 57, 75, 76. i 91.

¹⁸ Avviso. Gazzetta di Zara 1837, broj 2, 17, 32, 33, 74, 75. i 96. Foglio ufficiale d'anunzii.

¹⁹ Detaljnije o župnim crkvama koje se ovdje spominju vidjeti u Bianchi Carlo Federico: *Zara cristiana, kniga II, Zadar 1879.*

Tlocrti, pogledi i presjeci objekata privremenog lazareta u Makarskoj. Prikazane su poljske kućice za vojnike u logoru, na liniju osiguranja, kućice za oficire, zatim veliki sanduci za raskuživanje te prijevoz posteljine.

Neki od već prije planiranih radova prolongirani su, pa je uz njih u toku 1836. godine predviđeno nekoliko adaptacija na civilnoj bolnici, zatim popravak kuće u Širokoj ulici, zatvora i klaonice u Zadru. Pored toga pokrenut je postupak za gradnju kuće kapelana u Popoviću kod Benkovca, adaptaciju župnih kuća u Vodicama i Škabrnjama, župnih crkava u Erveniku i Poveljani na Pagu, popravak krova vojne kasarne u Grabu i radovi na osnovnoj školi u Pagu¹⁷. Vrijednost tih radova je približno u granicama onih iz 1835. godine.

U 1837. godini od objekata u vlasništvu države i crkve u Zadru izvršena je obnova kuće na javnom broju 300, radovi na zgradi suda prve instancije, zatvoru i gradnji dijela obale Čozota. Zatim je izvršena adaptacija župne crkve u Biogradu na moru, obnova župne kuće u Šibeniku u predgrađu na moru, izgradnja kuća za pravoslavne župnike u Kriskama i Balkama te proširenje crkve sv. Martina u Promini. Predračunska suma tih radova iznosila je oko 16.000 forinta¹⁸.

Iduće godine broj objekata na kojima se radilo dosta se povećao, a time i predračunska vrijednost koja je iznosila oko 35.000 forinta. U samom Zadru bilo je najviše

radova. Vršene su dalje manje pregradnje u palači vlade, radovi na dvjema štalama, popravci porporele koja zatvara luku i produženje dijela obale, zatim popravci mosta na potoku Ričina kod groblja, izgradnja kanala na trgu kod kaštela i popravci državne kuće u Poljani, nekadašnje vlasništvo opatije sv. Mihajla na Brdu. U Grabu je podignuta kućica za financijske činovnike. Izvršeni su radovi na župnim crkvama, i to na Premudi, Visočinama kod Zadra, u Luci na Dugom otoku, Tijesnom, Loparu na Rabu i proširenje crkve sv. Martina u Promini kod Knina¹⁹. Popravljen su kuće župnika u predgrađu na moru u Šibeniku, Tribunju, Polači kod Benkovca i Loparu na otoku Rabu. Poduzeti su i radovi na nekim mostovima. Tako je izgrađen kameni most na potoku Dabar kod Šibenika, popravljen drveni most na rijeci Zrmanji kod Obrovca na glavnoj cesti koja vodi na Velebit i podignut još jedan drveni most na rječici kod samostana u Karinu na istoj cesti. Zatim su izgrađena dva drvena mosta na potocima Butižnica i Radiljevac kod Knina²⁰. I idućih nekoliko godina, dok je Pekota bio okružni inženjer, stanje radova je bilo slično.

Teško je sada konkretnije cijiniti opseg i kvalitetu tih radova, ali navedeni podaci upućuju da se uglavnom radilo o manjim građevinskim intervencijama na postojećim objektima vezanim za održavanje i promjenu sadržaja. Nadalje nije moguće utvrditi koliko su se pri tome poštivali zatečeni stariji oblici, a u kojoj mjeri su primjenjivani novi elementi klasicizma. Iako se u ovom momentu ne raspolaže pozitivnim podacima, ipak se sa sigurnošću može tvrditi da

²⁰ *Avviso. Gazzetta di Zara 1838, broj 12, 16, 27, 37, 38, 55, 62, 65, 67, 70, 72, 74, 84, 85, 86, 88, 102. i 103.*

je u svim tim poslovima Pekota osobno sudjelovao. On je bio jedini građevinski stručnjak u Okružnom kapetanatu u Zadru pa je morao biti uključen pri izradi potrebnih elaborata i vršiti stručnu kontrolu izvedbe.

Godine 1843. Pekota je ponovno vraćen na službu u Direkciju. Tako je ostalo slobodno mjesto inženjera zadarskog okruga pa je vlada 13. rujna raspisala natječaj za to mjesto uz godišnju plaću od 800 forinta²¹. Primljen je bio Ivan Luchini, dotadašnji okružni inženjer u Splitu. U Direkciji je Pekota unaprijeđen za drugog pristava. Prvi je još od ranije bio Antun Aporti²². Na tom položaju Pekota je ostao do kraja života. Preminuo je 12. kolovoza 1846. iznenada nakon kratke bolesti. Na svim dužnostima koje je obavljao pokazao je veliku revnost služeći javnom dobru, neumornu aktivnost i izuzetno poštenje. Na mjesto Pekote u Direkciji postavljen je Luchini, pa je tako mjesto okružnog inženjera u Zadru opet ispražnjeno. Od 1847. godine okružni inženjeri su ponovno uključeni u sastav Direkcije javnih radova.

Kao u službi tako i u privatnom životu i u krugu porodice bio je Pekota, kako svjedoče njegovi prijatelji, poštovan i obljubljen. Bio je oženjen Anom Wlach-Montelli i imao je dvije kćerke.

Da bi ocjena Pektinog rad bila potpunija, nužno je upoznati širi krug stručnjaka i prilike u kojima je djelovao. Valja u prvom redu istaknuti da je većina zaposlenih u pokrajinskoj upravi, preko koje su građeni javni objekti, došla iz drugih većih središta. Već sama njihova imena ukazuju da su bili iz Austrije u užem smislu ili Italije. Otuda su prenosili nove oblike klasicizma. U praksi su bili radikalni i nisu uvažavali naslijeđene vrijednosti iz prošlosti. Uostalom lokalnu tradiciju nisu ni poznavali. Takav odnos najbolje ilustriraju renoviranja crkve sv. Marije, zgrade pokrajinske vlade i nadbiskupske palače te planirano rušenje romaničke crkve sv. Krševana radi izgradnje novog Liceja u Zadru.

Osnovno obilježje klasicizmu prve polovice prošlog stoljeća u Zadru dalo je nekoliko graditelja. Prvi je Franjo Zavoreo, autor nacrtā dvorišta palače gradskog kneza i dekoracije glavne dvorane namjesničke palače²³. Za njim slijedi Franjo Haelzel, projektant preuređenja nadbiskupske palače, i talijanski arhitekt Valentino Presani, koji je za boravka u tom gradu izradio projekte za više građevina potrebnih državnoj upravi i crkvi²⁴.

U to vrijeme nastao je još niz projekata za gradnju javnih građevina u Zadru, od kojih je tek manji broj izveden. Kao autori nekih elaborata navode se u novijoj

literaturi Pektini pretpostavljeni i kolege iz Direkcije. Tako je izneseno da je prvi projekt za obnovu stare nadbiskupske palače izradio arhitekt Hatzinger, a drugi 1825. arhitekt de Romano. Nadalje se navodi da je de Romano 1823. godine projektirao zgradu pokrajinskog suda, a njegov suradnik arhitekt Cesare Nievo da je 1827. izradio nacrt za novo nadbiskupsko sjemenište²⁵. Te postavke bi trebalo uzeti s određenom rezervom. U prvom redu nije sigurno da su navedene osobe bili arhitekti, jer u suvremenim službenim popisima uz imena arhitekata to izričito stoji. Takav je slučaj s Vickom Andrićom, koji je neko vrijeme bio na funkciji okružnog inženjera u Splitu i inženjera u Direkciji. Drugi je primjer Valentino Presani koji je također bio na mjestu privremenog inženjera od 1827. godine, zatim od 1833. pristav, da bi 1835. godine postao direktor Direkcije javnih gradnja. S druge strane, iako se Hatzinger potpisao na nacrtu obnove nadbiskupske palače, to još ne mora značiti da ga je i napravio. On je svoj potpis mogao staviti i u funkciji rukovodioca ustanove. Isto se može pretpostaviti i za Luigija Antona de Romana koji je upravo 1824. godine postao direktor. Cesare Nievo bez sumnje nije bio arhitekt, jer za njega postoje službeni podaci da je najprije više godina bio učenik crtanja, a u periodu 1833–36. praktikant u Direkciji javnih radova u Zadru. Tada je ta Direkcija raspisala natječaj za crtača u Okružnom kapetanatu u Splitu uz godišnju plaću od 400 forinta²⁶. Nievo se sigurno javio na natječaj jer se od 1837. godine nalazi na tom novom mjestu. Na osnovi izloženog jasno je da je nacrt sjemeništa mogao potpisati samo kao crtač, a nikako kao projektant.

Nadalje, u Historijskom arhivu u Zadru nalazi se više projekata vezanih za uređenje zadarske luke, a na kojima su također radili službenici Direkcije javnih radova²⁷. Godine 1822. napravljen je projekt prizemne zgrade za sanitetsku stražu na južnom dijelu kliješta Lučkih vrata. Potpisao ga je Luigi d'Emilys, koji je u to vrijeme bio učenik crtanja. Tu su još dva nacrtā za popravak obale. Prvi obuhvaća potez od istezališta do vrata bastiona sv. Roka, a nosi potpis Hanibala Grünwalda, praktikanta. Drugi je iz 1844. godine. Odnosi se na dio do vrha bastiona sv. Dimitrija, a potpisao ga je Franjo Bartsch, tada direktor javnih radova²⁸.

Mnogo svoje aktivnosti posvetio je Pekota gradnji cesta. To je u njegovo doba bilo jedno od najvažnijih pitanja daljeg napretka pokrajine. Poznato je da Mlečani za svoje duge vladavine Dalmacijom nisu u tom pogledu gotovo ništa napravili. U doba prve austrijske uprave 1797–1805. zalaganjem Zavorea izgrađene su najvažnije

²¹ Avviso N. 20165-3884. *Gazzetta di Zara* 1843, broj 77.

²² Antun Aporti doktor matematike je u periodu 1831–41. godine bio privremeni inženjer za okruga Dubrovnik i Kotor, a 1841. postavljen je za pristava u Direkciji u Zadru gdje je radio nekoliko godina.

²³ Ivo Petricioli: *Povijesni i umjetnički spomenici u Zadru*. Zadar 1973, str. 64.

²⁴ Pavaša Vežić: *Nadbiskupska palača u Zadru*. Marija Stagličić: *Klasicist Valentino Presani u Zadru*. Oba rada tiskana su u časopisu *Peristil* 22, Zagreb 1979, Marija Stagličić: *Klasicistička obnova nadbiskupske palače u Zadru*. *Peristil* 24, Zagreb 1981.

²⁵ Ivo Petricioli: *Bilješke o umjetnosti XIX st. u Zadru*. Zadar zbornik, Zagreb 1964.

²⁶ Avviso. *Gazeta di Zara*, 23. prosinca 1836. Primanje praktikanata u sektor civilne gradnje regulirano je Objavom dalmatinske vlade br. 9568-3097 od 16. rujna 1835, a na osnovi Dekreta združene dvorske kancelarije br. 6055-463 od 24. travnja 1835, kojom je dopunjen Dekret od 16. travnja 1820. *Notificazione*. *Gazzetta di Zara*, 1835, br. 81.

²⁷ Ivo Petricioli: *Urbanistički razvoj zadarske luke*. Pomorski zbornik II, Zagreb 1962, str. 1463.

²⁸ *Almanaco...* 1822. str. 204, 1836, str. 83, *Manuale...* 1844. str. 91.

dionice u sjevernoj Dalmaciji. On je tada napravio veliki projekt za potpuno rješenje prometa koji je poslao u Beč, ali tadašnje prilike nisu dopustile njegovu realizaciju, jer nije bilo sredstava. Tek su Francuzi za svoje kratke uprave ozbiljnije zahvatili to pitanje preko javnih radova²⁹. Pekota je dopunjavao postojeću dosta lošu mrežu prometnica posebno u srednjoj Dalmaciji.

Osim nekih drugih projekata napravio je rješenje za sredozemni put od Ostrovice za Roški slap, Drniš, Muć i Split, drugi od Makarske preko Biokova, zatim put preko brda Moseć za kojega su najteže dionice pod njegovim rukovodstvom također i izvedene. Ipak, među svima, treba posebno spomeniti put koji spaja Drniš s mostom kod Roškog slapa na rijeci Krki. To je bila vrlo teška dionica, ali je s mnogo smisla projektirana i u živoj stijeni vrlo stručno izvedena. Za taj tada izuzetan pothvat dobio je Pekota od dalmatinske vlade vrlo laskavo priznanje. Ponovno se istakao preradivši projekt ceste preko Velebita. Došao je do smjele i vrlo racionalne zamisli da trasu provede preko teškog i strmog vrha Praga. To je bio sretan plod njegove oštroumnosti, jer osim što je napravio veliku uštedu, put je bio tako veličanstven da je u to vrijeme bio ponos cijele Dalmacije. A da se upravo Pekoti duguje zahvalnost za taj pothvat, svjedoči direktor javnih radova Presani koji je, čuvši za vrijednost tog smionog koncepta, rekao da tom poštovanom inženjeru pripada cijela zasluga, jer je on proučio i izabrao pravac koji se penje na Prag³⁰.

Ne bi se trebalo čuditi što se Pekota bavio i ovim radovima, i to s mnogo uspjeha. U njegovo vrijeme arhitektura kao struka za visokogradnje nije se još strogo diferencirala od građevinarstva koje se danas bavi isključivo tzv. niskogradnjama. Poznato je da se njegov kolega i suv-

remenik arhitekt V. Andrić bavio ne samo zgradama i stalinama već također projektima i radovima sanacije bunara u Splitu, regulacije vodotoka, izgradnje mostova, isušivanja močvara te obnove Dioklecijanova vodovoda³¹. Uostalom adekvatna stručna sprema se dobivala u to vrijeme školovanjem na studiju arhitekture Centralne škole u Zadru u koju je prerastao Licej nakon osnivanja Ilirskih pokrajina 1809. godine i reforme školstva. Prve godine izučavalo se govorništvo, metafizika i fizika. Na drugoj godini su bili predmeti matematika, crtanje, arhitektura i prirodopis. U trećoj godini su bili matematika, mehanika, crtanje i arhitektura, a na četvrtoj isti predmeti osim što je mehaniku zamijenila hidraulika³². Iz iznesenog se vidi da je u nastavi bio relativno dobro zastupljen tehnički element što je tadašnjim stručnjacima davalo potrebnu širinu koja se od njih tražila u praksi.

Nije poznato da li se Pekota kao arhitekt bavio kreativnim radom, je li nešto projektirao iz te domene, a još manje da li je neku svoju zamisao i ostvario. Čitav svoj radni vijek od punih 38 godina proveo je u državnim ustanovama čiji je zadatak bio da osigura podizanje objekata potrebnih novom ustrojstvu javnih funkcija. To je djelatnost koja se danas naziva investitorskom i kontrolnom službom. Prva polovica prošlog stoljeća, u kojoj je aktivan Pekota, izvršila je systemske i organizacijske pripreme za intenzivnu urbanističku aktivnost naredne faze. Izgradnja reprezentativnih zgrada u 19. stoljeću dala je vidan biljeg izgledu dalmatinskih gradova. Zato bez obzira na to što danas mislimo o uspješnosti tih radikalnih prostornih intervencija, treba imati na umu da su one bile nužne pa je i stručni aparat koji ih je provodio, s obzirom na karakter i opseg, imao značajnu ulogu.

²⁹ Petar Karlić: *Kraljski Dalmatin. Zadar 1912, str. 51 i 110-112.*

³⁰ *Necrologia. Gazzetta di Zara, 7. I. 1847.*

³¹ Nacrti koje je radio Andrić u periodu 1844-46. čuvaju se u Regionalnom zavodu za zaštitu spomenika kulture u Splitu. (*Vicko Andrić arhitekt i konzervator. Katalog izložbe održane u Splitu travnja 1981.*)

³² T. Erber, *n. dj., str. 114-115.*

Duško Kečkemet

FISCHER VON ERLACH'S DRAWINGS AND PRINTS OF
DIOCLETIAN PALACE

In his book *Entwurff einer historischen Architectur*, published in Vienna in 1721, in Leipzig in 1725, and the English edition in London in 1735, among the prints of many a famous world edifice the Austrian architect J. B. Fischer von Erlach provides his ideal reconstruction of Emperor Diocletian's ancient palace in Split and some of its integral parts. Fischer von Erlach's drawings and prints are in the National and University Library of Zagreb.

Fischer von Erlach obtained data, measures and drawings from Ivan Petar Marchi of Split. These were made on the spot by painter Vincenzo Paterni, the central figure of the study.

To a certain extent, Fischer von Erlach's work on the reconstruction of Diocletian Palace influenced some of his architectural designs, especially Karlskirche in Vienna.

Kruno Prijatelj

TWO ALTARPIECES BY EUGENIO MORETTI LARESE AT
VODICE

The parish church at Vodice near Šibenik houses two altarpieces signed by the Venetian painter Eugenio Moretti Larese (1822 — 1874), recently restored at Split's Regional Institute for Monument Protection. The first one depicts the figure of Christ in the upper section; Sts. Stanislaw Kostka and Vincent the Martyr of Saragossa are shown in the lower part. The second altarpiece presents the Holy Family. The paintings are typical of the master in that they merge figural reminiscences of the late seventeenth century with the predominant Post-Classical elements.

Following a detailed analysis of these paintings is a list of works by the other Venetian painters from the late seventeenth and the eighteenth century in Dalmatia, which attests the continuity of artistic contact between Venice and the towns of our Dalmatian coast even after the fall of St. Mark's Republic (Vincenzo Pellegrini, Liberale Cozza, Teodoro Matteini, Natale Schiavone, Antonio Zona, Pompe Molmenti).

Marija Stagličić

THE BELFRY OF ZADAR CATHEDRAL CONTINUED

I first wrote about the construction of the belfry for Zadar Cathedral, designed by the English architect T. G. Jackson, in *Peristil* no. 25, 1982. It is the second time I deal with the same matter, since a description of

the first design for this work has been found, submitted by architect Bertolini of Zadar. Furthermore, Jackson's letters to Zadar church parish relating to the same matter have been found.

In a comparative manner this article also deals with there simultaneous undertakings: the enlargement of Zadar belfry, the restoration of Split's Cathedral belfry, and the plan for the construction of a belfry near St. Jacob's in Šibenik.

Boris Vizintin

ROMOLO VENUCCI'S FUTURISM AND
CONSTRUCTIVISM

After his return to Rijeka in 1928, Venucci painted the frescoes of the Capuchin Church atrium, sculpted the angels for the facade of the Kozala votive church, and made a number of oil paintings, watercolors and drawings, which were displayed at international exhibitions in Rome (1928), Florence (1929), Genoa (1930), and Udine (1930). With his works he participated in more than 50 local, domestic and international exhibitions (Varese, Budapest, Zagreb, Florence, Belgrade, Trieste, Rijeka, Rostock, Faenza, Banjaluka). As a student he joined the Hungarian avant-garde art groups UME and KUT; he is also one of the founders of the Croatian Association of Artists in Rijeka. He received several awards, e.g. the one given by the city of Rijeka, as well as by the government, for his artistic achievements.

Stanko Piplović

ARCHITECT PETAR PEKOTA

The author outlines the life and work of architect Petar Pekota, who lived in the first half of the 19 c. During the French administration of Dalmatia he attended the boarding school in Zadar. Architect Basilio Mazzoli, a well-known champion of Neoclassicism, was among his teachers. Pekota soon won high marks for his diligence and talent. His whole career is tied to the provincial headquarters for public works in Zadar. From the very beginning he was assigned to important projects, e.g. the construction of a provisional quarantine hospital at Makarska in 1815, when the plague epidemic broke out in Bosnia. As a district engineer he was both the organizer and overseer of the construction and repairs concerning many a building essential to the new organization of local administration, church, judiciary, health service, school system, post, maritime affairs, and especially roads. He contributed to the development of a relatively poor road network in Central Dalmatia.